

UNIVERSITATEA „LUCIAN BLAGA”
FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ
„ANDREI ȘAGUNA”
SECȚIA TEOLOGIE ISTORICĂ

**BISERICA ORTODOXĂ ROMÂNĂ SUB REGIMUL COMUNIST.
CLERICI ORTODOCȘI ÎN ÎNCHISORILE COMUNISTE
(1945-1964)**

-Rezumat-

CONDUCĂTOR ȘTIINȚIFIC:

Conf. Univ. Dr. PAUL BRUSANOWSKI

CANDIDAT:

Pr. MANU IONUȚ DRAGOȘ

SIBU

2017

Cuprins

Introducere.....

Fehler! Textmarke nicht definiert.

Capitolul I. Etapele instaurării unei utopii.....

Fehler! Textmarke nicht definiert.

I. 1. Introducere.**Fehler! Textmarke nicht definiert.**

I. 2. Caracteristici ale comunismului românesc din primul său deceniu. Poliția politică. **Fehler! Textmarke nicht definiert.**

I. 3. Ideologia comunistă. Particularități și generalități pe teritoriul nord-dunărean.**Fehler! Textmarke nicht definiert.**

*I. 3. 1. Alegerile din noiembrie 1946.....***Fehler! Textmarke nicht definiert.**

I. 4. Anul 1947 și acapararea totală a puterii în R.P.R. de către comuniști...**Fehler! Textmarke nicht definiert.**

Capitolul II. Cultele și statul comunist.....

Fehler! Textmarke nicht definiert.

II. 1. Introducere. Pozitia B.O.R.**Fehler! Textmarke nicht definiert.**

*II. 1. 2. Planul de supraveghere al cultelor, respectiv al B.O.R.***Fehler! Textmarke nicht definiert.**

II. 2. 1. Revoluția culturală.....**Fehler! Textmarke nicht definiert.**

*II. 2. 1. 1. Prietenia Româno-Sovietică***Fehler! Textmarke nicht definiert.**

*II. 2. 1. 2. Atacul comuniștilor împotriva instituțiilor Statului. „Epurarea” B.O.R.***Fehler! Textmarke nicht definiert.**

II. 3. Legea cultelor din 1948**Fehler! Textmarke nicht definiert.**

II. 4. Situația B.O.R.....**Fehler! Textmarke nicht definiert.**

*II. 4. 1. Ierarhii și preoții.....***Fehler! Textmarke nicht definiert.**

*II. 4. 2. Clericii: preoți și diaconi.....***Fehler! Textmarke nicht definiert.**

II. 5. Biserica Ortodoxă Română între colaboraționism, subzistență și rezistență..... **Fehler! Textmarke nicht definiert.**

II. 5. 1. „Lupta pentru pace” **Fehler! Textmarke nicht definiert.**

II. 5. 2. Promovarea planului cincinal de muncă și a procesului de industrializare. ... **Fehler! Textmarke nicht definiert.**

II. 6. Rezistență prin subzistență. **Fehler! Textmarke nicht definiert.**

II. 7. Acțiuni de subminare a autonomiei instituționale a B. O. R. **Fehler! Textmarke nicht definiert.**

Capitolul III. Biserica din temnițe.....

Fehler! Textmarke nicht definiert.

III. 1. Introducere **Fehler! Textmarke nicht definiert.**

III. 2. Arestările **Fehler! Textmarke nicht definiert.**

III. 2. 1. Arestarea clericilor ortodocși (preoți și diaconi)..... **Fehler! Textmarke nicht definiert.**

III. 3. 1. Anchetele: „Spune tu, popo, că tu nu minți!” **Fehler! Textmarke nicht definiert.**

III. 3. 2. Metode extreme de anchetă. Situații excepționale. **Fehler! Textmarke nicht definiert.**

III. 4. Procesul, condamnările și anchetele ulterioare. **Fehler! Textmarke nicht definiert.**

Capitolul IV. Închisorile.....

Fehler! Textmarke nicht definiert.

IV. 1. Număr și clasificare. Personal..... **Fehler! Textmarke nicht definiert.**

IV. 1. 1. Caracteristici generale. **Fehler! Textmarke nicht definiert.**

IV. 2. Condiții de înțemnițare..... **Fehler! Textmarke nicht definiert.**

IV. 2. 1. Realități și consecințe **Fehler! Textmarke nicht definiert.**

IV. 3. Hrana în închisoare. **Fehler! Textmarke nicht definiert.**

IV. 3. 1. Generalități..... **Fehler! Textmarke nicht definiert.**

IV. 3. 2. Particularități **Fehler! Textmarke nicht definiert.**

- IV. 4. Postul și milostenia**Fehler! Textmarke nicht definiert.**
- IV. 5. Rugăciunea în detenție.....**Fehler! Textmarke nicht definiert.**
- IV. 5. 1. Programul de rugăciune și efectele acesteia.....**Fehler! Textmarke nicht definiert.**
- IV. 5. 2. Rugăciunea inimii.....**Fehler! Textmarke nicht definiert.**
- IV. 6. Preoții în arest.**Fehler! Textmarke nicht definiert.**
- IV.6. 1. Rolul clericilor în închisori.....**Fehler! Textmarke nicht definiert.**
- IV. 6. 2. Tipologii de preoți în detenție.....**Fehler! Textmarke nicht definiert.**
- IV. 7. Comunicarea între clericii și mireni ortodocși deținuți politici în închisorile comuniste.
.....**Fehler! Textmarke nicht definiert.**
- IV. 8. Tortura, un procedeu de obținere a informațiilor devenit practică cotidiană.....**Fehler!
Textmarke nicht definiert.**
- IV. 8. 1. Metode de tortură fizică.....**Fehler! Textmarke nicht definiert.**
- IV. 8. 2. Alte metode extreme de tortură:**Fehler! Textmarke nicht definiert.**
- IV. 9. Regulamentul și izolarea.....**Fehler! Textmarke nicht definiert.**
- IV. 9. 1. Regulamentul**Fehler! Textmarke nicht definiert.**
- IV. 9. 2. Izolarea. Cazul părintelui profesor Straja Ștefan..... **Fehler! Textmarke nicht
definiert.**
- IV. 9. 2. 1. Condițiile la izolator:.....**Fehler! Textmarke nicht definiert.**
- IV. 9. 2. 2. Paradoxurile temniței: din „asupritor” azi, mâine victimă. (Azi „brută”, mâine
„ciută”).**Fehler! Textmarke nicht definiert.**
- IV. 10. Spațiile de muncă forțată. Brigada preoților**Fehler! Textmarke nicht definiert.**
- IV. 11. Informatorii Securității din detenție.....**Fehler! Textmarke nicht definiert.**

Capitolul V. Sfintele Taine în detenție.....

Fehler! Textmarke nicht definiert.

- V. 1. Generalități.....**Fehler! Textmarke nicht definiert.**
- V. 2. Taina Spovedaniei.....**Fehler! Textmarke nicht definiert.**

V. 3. Împărtășirea și Sfânta Liturghie.**Fehler! Textmarke nicht definiert.**

CAPITOLUL VI. Preoți ce au suferit de teroarea comunistă. Cazuri remarcante.....

Fehler! Textmarke nicht definiert.

VI. 1. Preotul Ioan Fulea**Fehler! Textmarke nicht definiert.**

VI. 1. 1. Scurtă biografie**Fehler! Textmarke nicht definiert.**

VI. 1. 2. Urmărirea informativă a Securității.**Fehler! Textmarke nicht definiert.**

VI. 2. Părintele Straja Dumitru Ștefan în documentele Securității **Fehler! Textmarke nicht definiert.**

VI. 2. 1. Introducere.....**Fehler! Textmarke nicht definiert.**

VI. 2. 2. Date biografice.**Fehler! Textmarke nicht definiert.**

VI. 2. 3. Arestări și condamnări.**Fehler! Textmarke nicht definiert.**

VI. 2. 4. Spații și regim de detenție. Caracterizări ale Securității. . **Fehler! Textmarke nicht definiert.**

VI. 2. 5. Eliberarea din detenție.**Fehler! Textmarke nicht definiert.**

VI. 2. 6. Accederea în rândul clerului B.O.R. Hirotonirea într-un preot. **Fehler! Textmarke nicht definiert.**

VI. 2. 7. În loc de concluzii.**Fehler! Textmarke nicht definiert.**

VI.3. Părintele Ilie Bodescu**Fehler! Textmarke nicht definiert.**

VI. 3. 1. Autobiografie.**Fehler! Textmarke nicht definiert.**

VI. 3. 2. Preot în Transnistria.....**Fehler! Textmarke nicht definiert.**

VI. 3. 3. Urmărirea informativă**Fehler! Textmarke nicht definiert.**

VI. 3. 4. Anchetele Securității. Procesul de interogatoriu al părintelui Bodescu din 8 iunie 1960.**Fehler! Textmarke nicht definiert.**

VI. 3. 5. Ultimele clipe din viața părintelui Bodescu**Fehler! Textmarke nicht definiert.**

VI.4. Preotul Călin Ioachim**Fehler! Textmarke nicht definiert.**

–un cleric ortodox prigonit acerb de regimul comunist–**Fehler! Textmarke nicht definiert.**

VI. 4. 1. *Scurtă biografie.* **Fehler! Textmarke nicht definiert.**

VI. 4. 2. *Urmărirea informativă. Repercursiuni.*..... **Fehler! Textmarke nicht definiert.**

VI. 4. 3. *Arestarea și anchetele părintelui Călin Ioachim*..... **Fehler! Textmarke nicht definiert.**

Capitolul VII. Clerici ortodocși foști deținuți politici.....

Fehler! Textmarke nicht definiert.

VII. 1. *Supravegherea clericilor după eliberarea din detenție.*..... **Fehler! Textmarke nicht definiert.**

VII. 1. 1. *Cazul preotului Nicolae Grebenea*..... **Fehler! Textmarke nicht definiert.**

VII. 2. *Reintegrarea în slujirea sacerdotală a clericilor. Studiu de caz preotul Ioan Vladovici.*
..... **Fehler! Textmarke nicht definiert.**

VII. 2. 1. *Părintele Ioan Vladovici*..... **Fehler! Textmarke nicht definiert.**

VII. 2.2. *Situația post-eliberare a părintelui Vladovici. Reîncadrarea în câmpul muncii.*
..... **Fehler! Textmarke nicht definiert.**

VII. 2. 3. *Urmărirea informativă a preotului Vladovici.* . **Fehler! Textmarke nicht definiert.**

VII. 2. 4. *Reîncadrarea în rândul clerului a preotului Ioan Vladovici*..... **Fehler! Textmarke nicht definiert.**

VII. 3. *Grija Mitropolitului Colan față de clericii arestați politic și familiile acestora.* **Fehler! Textmarke nicht definiert.**

VII. 3. 1. *Forme ale ajutorului oferit de ierarhul ardelean clericilor (foști) deținuți politici:*
..... **Fehler! Textmarke nicht definiert.**

VI. 3. 2. *Ajutorarea familiilor celor aflați în detenție politică*..... **Fehler! Textmarke nicht definiert.**

Concluzii.....

Fehler! Textmarke nicht definiert.

Bibliografie.....

Fehler! Textmarke nicht definiert.

ANEXE.....

Fehler! Textmarke nicht definiert.

ABREVIERI..... **Fehler! Textmarke nicht definiert.**

Biserica Ortodoxă Română sub regimul comunist.

Clerici ortodocși în închisorile comuniste (1945-1964)

– rezumat –

Cuvinte cheie: istorie orală, memorie, comunism, B.O.R., Securitate, represiune, supravegherea cultelor, arestare, anchetă, detenție politică, tortură, clerici în închisori

Secolul XX a fost marcat, atât la nivel local cât și mondial, de elemente ce au promovat adesea extremismul politic, fie că a fost vorba de național-socialism sau comunism. Reprecursiunile acestor fenomene s-au răspândit în diferite forme și măsuri asupra vieții întregii omeniri, ele lovind cu precădere în populațiile aflate sub conducerea unor astfel de regimuri politice, și mai exact în polii de rezistență ai acestor societăți. Unul dintre aceștia a fost religia creștină și instituția bisericească corespunzătoare acesteia, care au cunoscut numeroase prigoniri, pornind de la subminarea autonomiei bisericești și până la interzicerea totală a manifestărilor religioase publice și particulare.

Într-un astfel de registru s-a situat și Biserica Ortodoxă sub diversele regime comuniste din întreaga lume, fiind adesea catalogată drept o instituție opozantă, un dușman instituțional al succesului regimurilor de democrație populară. În acest context internațional al comunismului de sorginte atee, viața religioasă, biserica și credința în Dumnezeu au avut de suferit mari pierderi. În acest climat al prigoanei comuniste nici România nu a fost scutită de „dragostea tovarășilor”, care s-a manifestat din plin, drept dovadă stând listele numeroase ale celor ce au suferit represiunea politică, fiind arestați, condamnați, obligați la muncă forțată, trimiși la Canal, sau uciși cu trivialitate, etc.

Deși din anumite puncte de vedere B.O.R. a dispus de anumite „favoruri gratuite” ale statului (față de celelalte culte din R.P.R. care nu au beneficiat de această situație), fiind situată în grațiile puterii de stat prin recunoaștere oficială și susținere financiară a personalului și reparațiilor așemintelor bisericești, etc, totuși situația vieții bisericești nu a fost chiar atât de privilegiată. Mulți dintre clericii și laicii ortodocși au fost prigoniiți, arestați, torturați, condamnați la moarte, la zeci de ani temniță grea. Alții au fost urmăriți de Securitate, șicanați, concediați de

la locurile de muncă, terorizați și chiar eliminați fizic prin iradiere sau otrăvire. În același timp religia a fost eliminată din învățământul public de stat, învățământul teologic a fost mult restrâns până aproape de suprimare, iar activitatea B. O. R. a fost redusă până la nivelul slujirii liturgice.

Revoluția din decembrie 1989 aduce cu sine și căderea, oficială, a comunismului și o anume libertate de cercetare ce s-a manifestat prin lucrări științifice cât și cu caracter (auto) biografic care evidențiază jertfa bisericii și a clerului ortodox sub dictatura comunistă. În aceste preocupări de studiere a istoriei bisericești din epoca recentă se încadrează și această teză de doctorat intitulată „*Biserica Ortodoxă Română sub regimul comunist. Clerici ortodocși în închisorile comuniste (1945-1964)*”.

Teza este structurată sub forma a șapte mari capitole împărțite la rândul lor în mai multe subcapitole. În cursul lucrării de cercetare se găsesc inserate: A (Figuri, în număr total de 19), B (Anexe, la sfârșitul subcapitolelor), C (Anexele finale la sfârșitul lucrării, cum ar fi *Lista de abrevieri*, etc).

Lucrarea debutează cu o amplă expunere a cadrului istoric (Cap. I. **Etapele instaurării unei utopii**), având ca scop clarificarea etapelor de instaurare a regimului comunist în România. Acest capitol este precedat de o introducere unde am dorit a surprinde fazele instalării regimului comunist în România, conform istoricilor consacrați ai vremii, și a principalelor instrumente prin de punere în aplicație a acestora. În cel de-al doilea subcapitol sunt prezentate caracteristici ale comunismului românesc din primul său deceniu, accentuându-se, în special, asupra rolului jucat în această perioadă de poliția politică. Cel de-al treilea subcapitol am dorit a surprinde, pe scurt ideologia comunistă, cu particularitățile, generalitățile și excentricitățile manifestate în faza incipientă a instaurării noului regim în R.P.R. În partea a doua a acestui subcapitol ne am focalizat și asupra evenimentelor marcante legate de alegerile parlamentare din noiembrie 1946. Finalul capitolului întâi este dedicat anului 1947 și evenimentelor însemnate petrecute în decursul acestuia, care vor consfinți acaparea totală a puterii de către comuniști.

Capitolul al II-lea, intitulat „**Culte și statul comunist**” am dorit a pune în lumină poziția, atitudinea și raportarea B.O.R. față de regimul de democrație populară. În prima parte a acestuia au fost evidențiate evoluția relațiilor dintre Biserică și Stat în perioada premergătoare și în perioada de început a instaurării regimului comunist, dar și evoluția procesului de

supraveghere a cultelor și în special al B.O.R. prin intermediul Securității Statului. În continuare este amintită revoluția culturală pe care regimul comunist a căutat să o promoveze la nivel societății românești și atacul îndreptat de către noua putere de stat împotriva principalelor instituții publice și în special împotriva Bisericii. În subcapitolul al treilea au fost subliniate modificările aduse statutului cultelor în preajma anului 1948 și consecințele acestora asupra instituției bisericii. Partea centrală a acestui capitol prezintă situația clerului B.O.R., episcopi, preoți și diaconi, sub noul regim politic, temele impuse bisericii de către stat spre promovare publică, ca de exemplu: lupta desfășurată de regimurile comuniste pentru asigurarea păcii, sau a planului cincinal de muncă și a procesului de industrializare. Ultimele două subcapitole redau rezistența B.O.R. prin subzistență și acțiunile publice desfășurate de statul comunist spre a submina autonomia instituțională a bisericii.

Capitolul III: **Biserica din temnițe** reprezintă o analiză a procesului de eliminare din viața publică a clericilor și mirenilor nedoriți de către regimul comunist prin arestare, anchetare și condamnare penală (aproximativ 2000 de preoți ortodocși au suferit în această perioadă detenția politică). Sunt menționate metodele și etapele procesului de arestare, sfera motivelor invocate pentru desfășurarea acestora și modificarea executată de regimul comunist pentru schimbarea cadrului legislativ. Cea de-a doua parte a acestui capitol este dedicată fenomenului anchetelor la care au fost supuși clericii și mireni ortodocși în închisorile comuniste. Sunt prezentate modele și exemple ale declarațiilor și proceselor de interogatoriu, dar și posibilele traiectorii ale modului de rezistență al acestora în anchete. Sunt prezentate și unele exemple de anchete desfășurate în situații excepționale, în care deținutul era contrâns până la extrem de către Securitate și aghiotanții ei, pentru dobândirea anumitor declarații. Capitolul se încheie cu prezentarea unei analize succinte a proceselor și condamnărilor penale la care au fost supuși deținuții politici, clerici sau mireni în timpul primelor două decenii de democrație populară.

Capitolul al IV-lea intitulat „**Închisorile**”, analizează cadrul sistemului detenționar românesc din primii douăzeci de ani ai regimului comunist în România. În prima parte a acestui capitol este desfășurată o clasificare a închisorilor politice din R. P. R. evidențiindu-se caracteristicile generale, dar și particularitățile marilor centre de detenție. Este analizat și clasificat personalul delegat să deservească aceste centre, regulamentul după care funcționau, condițiile și hrana din închisoare. Cea de-a doua parte a acestui capitol este consacrată prezentării

postului și milosteniei în detenție, a rugăciunii, programului de rugăciune și a efectelor acestuia în rândul deținuților politici. În continuare se menționează rolul și tipologiile clericilor aflați în detenție, dar și modalitățile de comunicare dintre, și între, aceștia și mireni aflați în spatele gratiilor. Următorul subcapitol este dedicat torturii, metodelor de tortură obișnuite folosite în închisorile comuniste, dar și a metodelor de tortură extreme, des întâlnite în practica anchetatorilor, gardienilor și personalului administrativ carceral. Sunt prezentate apoi sub forma unei analize critice alte două realități ale detenției și anume, regulamentul și izolarea, pentru ultima dintre acestea folosindu-se drept studiu de caz persona lui Ștefan Straja. Ultimele două subcapitole sunt dedicate unei prezentări succinte a unei analize a spațiilor de muncă forțată, a brigăzii preoților (care se formase în unul dintre acestea) și a informatorilor Securității din detenție.

Capitolul V: „**Sfintele Taine în detenție**”, cuprinde o clasificare și o descriere a tainelor bisericești săvârșite în spațiile comuniste de detenție din R. P. R. Sunt prezentate cazuri și modalități ale săvârșirii Tainei Spovedaniei, ale slujirii Sfintei Liturghii, ale împărtășirii deținuților cu Trupul și Sângele Domnului Hristos.

Capitolul al VI-lea intitulat „**Preoți ce au suferit teroarea comunistă. Cazuri remarcante.**” cuprinde portretele unor clerici iluștri ai B.O.R. care au suferit teroarea comunistă. Între cei amintiți se numără preotul Ioan Fulea din Fofeldea, preotul Dumitru Straja Ștefan, preotul Ilie Bodescu și preotul Călin Ioachim. Sfera jertfei celor amintiți în acest capitol cuprinde o varietate a suferințelor începând cu anchete, arestări, condamnări și detenție politică și continuând cu mutarea disciplinară a clericilor într-o parohie mai mică, șicanarea permanentă a Securității și până la eliminarea fizică directă.

Capitolul al VII-lea intitulat „**Clerici ortodocși foști deținuți politici**” este dedicat perioadei din viața clericilor de după eliberarea din detenție. Între subiectele tratate aici se numără aspecte legate de supravegherea slujitorilor bisericești de către Securitate după eliberarea din detenție, cu un studiu de caz dedicat preotului Nicolae Grebenea, dar și aspecte legate de reintegrarea sacerdotală a clericilor foști deținuți politici în sânul personalului B.O.R., cu un studiu de caz asupra personalității părintelui Ioan Vladovici. În cea de-a doua parte a capitolului este desfășurată o analiză asupra grijii purtate de Mitropolitul Nicolae Colan al Ardealului clericilor arestați de regimul comunist din motive politice, dar și familiilor acestora. Sunt

evidențiate o serie de forme ale ajutorului oferit de mitropolitul ardelean clericilor (foști) deținuți politici atât în mod direct, cât și indirect precum și riscurile la care s-a expus ierarhul ardelean prin săvârșirea unor astfel de fapte.

Teza aceasta cuprinde frânturi din viața nescrisă a slujitorilor B.O.R în timpul regimului dictatorial comunist, în special în temnițele comuniste. Jertfa clericilor ortodocși, săvârșită adeseori în taină, este un adevăr de netăgăduit pentru care mulți dintre ei au plătit cu ani mulți din viață, cu suferințe greu îndurate și uneori, chiar cu propriul sânge. Cu toate acestea, aceste realități sunt încă prea puțin cunoscute, iar mesajul clericilor și mirenilor deținuți politic adesea uitat sau distorsionat: **Să nu ne răzbunați, dar să nu ne uitați!**